

KRONIKA ETNOLOGICZNA.

† **Ludomir Sawicki** (1884—1928), profesor U. J. w Krakowie, dyrektor Instytutu geograficznego Uniw. Jagiellońskiego.

W sile wieku, w okresie najintensywniejszej pracy zaskoczyła go śmierć z powodu choroby, nabytej podczas wyprawy naukowej na półwysep Bałkański. Śp. Sawicki pozostawił około 50 dzieł naukowych w języku polskim, niemieckim, włoskim, francuskim i węgierskim. Prace te są wynikiem nie tylko rozważań teoretycznych, lecz i bardzo intensywnych badań w terenie. W zakres jego badań wchodziły początkowo problemy morfologiczne, następnie zajmował się hydrografią, antropogeografią, statystyką i zagadnieniami wpływu podłoża geograficznego na strukturę kulturową kraju. Od początku swej pracy podróżuje. W latach 1908 do 1910 odbywał podróże naukowe po Karpatach, Alpach, Włoszech, Francji, Anglii i Niemczech, później do Abisynji, Sjamu, do Małej Azji i wreszcie na Bałkan. W podróżach tych interesował się przede wszystkim morfologią badanego terenu. Wynikiem badań karpaccich były doskonałe studia o szłaśnictwie i Karpatach, które dla etnografii mają wielkie znaczenie. Śp. Sawicki jako znany badacz i uczonec brał udział w kongresach międzynarodowych w Genewie (1908), w Londynie (1911), w Rzymie (1913) i w Kairze (1925).

W r. 1927 był generalnym sekretarzem i głównym organizatorem II. Zjazdu Słowiańskich Geografów i Etnografów, odbytym w Polsce w czasie od 2—12 czerwca. Był współpracownikiem Komisji fizjograficznej Akademii Umiejętności, współpracownikiem Komisji antropologiczno-etnograficznej tejże Akademii, współpracownikiem sekcji meteorologicznej Towarzystwa naukowego w Warszawie, członkiem korespondentem Polskiego Towarzystwa Geograficznego, członkiem Komisji naukowej b. generał-gubernatorstwa lubelskiego, członkiem korespondentem Serbskiego Towarzystwa Geograficznego i Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, którego oddział zorganizował w Krakowie, i którego prezesem był do samej śmierci. Powołuje do życia miesięcznik „Wiadomości Geograficzne” i tworzy biblioteczkę geograficzną „Orbis”, która nie tylko służy zagadnieniom geografii, lecz również posiada doniosłe znaczenie dla etnografów, gdyż serja III. bibl. geograf. „Orbis” przyniosła cały szereg to-

mów treści etnograficznej. Nauka polska traci w śp. Zmarłym wielkiego badacza i uczonego nie tylko na polu geografii, ale też i bliskich jej nauk pokrewnych. — Cześć Jego pamięci!

† **Karol Kadlec** (1865—1928). Dnia 5. grudnia 1928, zmarł w Pradze Czeskiej Dr. Karol Kadlec, profesor historii prawa słowiańskiego w uniwersytecie czeskim. Nazwisko wielkiego uczonego znane było nie tylko w jego ojczyźnie i wogóle Słowiańszczyźnie, ale i w całym świecie uczonym. Był głębokim znawcą nie tylko historii prawa czeskiego, ale także wszystkich innych praw słowiańskich, jak polskiego, rosyjskiego, chorwackiego i serbskiego, w których to językach ukazywały się też jego prace, a prócz słowiańskich w niemieckim i angielskim. Był członkiem wszystkich słowiańskich Akademij Umiejętności, a również i Towarzystwo Naukowe lwowskie zaliczało go w poczet swych członków.

Z licznych jego cennych prac należy wymienić: o zadru-dze słowiańskiej, o t. zw. Tripartitum Verböczyego, o statucie Moscenickim, o Ruskiej Prawdzie, o prawie wołoskiem, dalej zarysy historii prawa rosyjskiego, polskiego i węgierskiego.

Śp. prof. Kadleca łączył węzeł najserdeczniejszej sympatii z nauką i światem naukowym polskim. Zaznajamiał on stale bardzo życzliwie naukę czeską z wynikami prac naukowych polskich. W Encyklopedji Polskiej, wydawanej przez Akademię Umiejętności w Krakowie umieszczono jego pracę o początkach prawa słowiańskiego przed X wiekiem, która to praca jest wspaniałym upominkiem dla nauki polskiej. Prof. Kadlec przygotowywał również dział prawa staro-słowiańskiego do dzieła L. Niederlego „Slovanské starožitnosti“, lecz nie było mu już niestety dane tego tak ważnego dzieła dokończyć.

† **Jan Łoś** (1860—1928), profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, członek Polskiej Akad. Umiejętności, Lwowskiego Towarzystwa Naukowego, wszystkich słowiańskich Akademij Nauk, wieloletni członek Towarzystwa Ludoznawczego we Lwowie i t. d. zmarł 10 listopada 1928.

Śp. Prof. Łoś habilitował się w r. 1890 w Uniwersytecie petersburskim, gdzie też przez cały szereg lat wykładał różne działy sławistyki, w szczególności zaś językoznawstwo polskie, czeskie i serbochorwackie. Katedrę filologii słowiańskiej w Uniwersytecie Jagiellońskim objął w r. 1902, zaś w 1920 r. przeszedł na katedrę języka polskiego. Prof. Łoś pracował głównie nad zagadnieniem dziejów języka polskiego (Gramatyka polska T. I—III. Lwów, Zakład Nar. im. Ossolińskich 1922—1927, tom IV. pozostał niewykończony w rękopisie; nadto podręcznik uniwersytecki „Krótka gramatyka historyczna języka polskiego“

Lwów 1927. nakł. K. S. Jakubowskiego). Prócz pracy nad dziejami języka, prowadził Łoś badania filologiczne nad zabytkami polszczyzny średniowiecznej, których wynikiem jest znakomity „Przegląd językowych zabytków staropolskich do r. 1543”. Kraków, Akademia Umiejętności 1915 i wydanie drugie p. t. „Początki piśmiennictwa polskiego”, Lwów, Ossolineum 1922.

Etnografia polska poczuwa się do szczególnej wdzięczności Łosiowi za to, że wykończył i przygotował do druku drugą połowę „Słownika gwar polskich” J. Karłowicza, którego tylko trzy pierwsze tomy ogłosił drukiem sam autor. Drugim dużym leksykograficznym dziełem, nadzwyczaj ważnym tak dla lingwisty jak dla etnografa, miał być „Słownik staropolski”. Niestety śmierć nie dała mu doprowadzić do końca tego słownika, nad którym pracował przeszło 25 lat. Wykończenie tego dzieła nie napotka jednak na znaczne trudności, a to dzięki nader praktycznie i konsekwentnie stosowanemu programowi, jest więc nadzieja, że wyjdzie ono drukiem po śmierci autora, by wzbogacić literaturę polską w dzieło, jakim nie może się poszczycić bodaj że żaden z narodów słowiańskich. Prócz tych dzieł o znaczeniu zasadniczym, możnaby wliczyć wiele innych drobnych prac i rozpraw gwarowych, bardzo ważnych dla ludoznawstwa polskiego.

W grudniu 1927 r. obchodził polski świat naukowy uroczystość jubileuszową, jako hołd dla Łosia ku uczczeniu dwudziestopięciolecia jego pracy w Uniwersytecie Jagiellońskim. Złożono mu wówczas hołd w formie księgi pamiątkowej, zawierającej kilkadziesiąt rozpraw i artykułów, ofiarowanych przez przyjaciół, kolegów i uczniów tego wielkiego badacza. I już niespełna w rok po tej podniosłej uroczystości naukowej odszedł z naszego grona.

† **Ks. Władysław Sarna** (* 25. VI. 1858 † 9. I. 1929), Prałat Jego Świątobliwości i infulat dziekan Kapituły katedralnej zmarł w Przemyślu w 70 roku życia. Zmarły kapłan był nie tylko znaną i powszechnie szanowaną postacią ze względu na swą działalność społeczną, ale odznaczył się również bardzo poważnie na polu etnografii.

Śp. ks. Sarna brał czynny udział we wszystkich sprawach społecznych i narodowych; szczególnie interesował się dolą ludu wiejskiego, który zajmował go też z punktu widzenia naukowego. Wyniki swych poszukiwań ogłosił ks. Sarna w całym szeregu prac, z których zasługują na wymienienie: 1) Zwyczaj wykupywania panny młodej w Korczynie pod Krosnem. Lud II., 2) Obrzędy weselne w Jaszczwi. Lud II., 3) Kolęda śpiewana w Szebniach (pow. jasielski) w dzień Nowego Roku po domach przez szczodraków czyli kolędników. Lud III., 4) Pieśń ludowa religijna o odsieczy Wiednia przez Jana III. Lud III., 5) Opis po-

wiatu krośnieńskiego pod względem geograficzno-historycznym. Przemysł 1898. s. XII + 536. 6) Opis powiatu jasielskiego. Jasło 1908. s. VI + 743 z mapą.

Materiały te mają do dziś wielką i niezmienną wartość. Red. „Ludu“ oddaje głęboką cześć pamięci zacnego kapłana, który łączył troskę o biedny lud wiejski z zamiłowaniem naukowemu.

† **Stanisław Zdziarski** (1878—1928), współredaktor „Kujera Warszawskiego“, Dr. fil., zmarł dnia 2 grudnia 1928 w Warszawie w 50 roku życia.

Śp. zmarły przed swą karierą dziennikarską pracował naukowo i uzyskał „veniam legendi“ na uniwersytecie petersburskim. Naukowo interesował się głównie literaturą polską i sławistyką. Jako sławista wszedł też w bliższy kontakt z zagadnieniami z dziedziny ludoznawstwa i ludowości w literaturze. Dorobek naukowy śp. Zdziarskiego z zakresu ludoznawstwa jest znaczny; prócz prac oryginalnych, zamieszczał on liczne recenzje prac etnograficznych w różnych czasopismach, jak „Wisła“, „Lud“, „Przegląd powszechny“, „Przegląd literacki“, „Kwartalnik historyczny“, i t. d. Prace oryginalne, mające wartość dla etnografii polskiej są następujące: „Pierwiastek ludowy w poezji polskiej XIX w.“ Warszawa 1901. s. VIII + 590, „Młoda Polska. Pierwiastek ludowy w poezji“. Przegląd powsz. 1901. T. LXXI i LXXII., „Ludowość w poezji polskiej XIX w.“ Lud X., „Pierwiastek ludowy w poezji A. Mickiewicza“ Lud IV., „Pierwiastek ludowy w utworach Romana Zmorskiego“. Dod. do Przegl. tyg. 1900. T. II., „Chłopski świat w poezji Lenartowicza“ Kraj 1900. Nr. 29—31. „Seweryn Goszczyński. Element ludowy jego poezji“. Ateneum 1900. T. II., „Ze studjów nad t. zw. Szkołą ukraińską. Kierunek ludowy w poezji“. Ateneum 1900. T. IV., „O genezie Ballad i Romansów Stefana Witwickiego“. Spr. Wydz. Filolog. A. U. 1899. X., „W sprawie baśni Lenorowych“. Wisła XV., „Ludowy warjant komedji Baryki: Z chłopca król“. Lud X., „Bogarodzica w pieśni ludowej“. Kur. Pozn. 1904. „Cztery odmiany Lenory“ Wisła VII., „Przyczynek do baśni lenorowych“ Lud VIII., „Dwa motywy bajeczki o pastuszku“ Lud V., „Skarby tatrzańskie“ Wisła XV., „Baba u farosa“ Lud V., „Do pieśni o królu Sobieskim“ Wisła XIV., „Pieśń ludowa w Galicji“ Spr. Wydz. Filolog. A. U. 1900. III., „Listy z nieba“ Lud VI., „Dotychczasowy stan badań nad etnografią polską i dalsze ich kierunki“ Pam. III. Zjazdu hist. sekc. IV., „Lwowskie Towarzystwo Ludoznawcze“ Gaz. polska 1901. Nr. 82, Książka 1905., „Zjazd ludoznawców polskich we Lwowie z powodu dziesięciolecia istnienia Towarzystwa“. Książka 1905, Słowo 1905. Nr. 20, Ogniwo 1905. Przew. bibliograficzny 1905.

Mimo zupełnego pochłonięcia przez molocha dziennikarskiego, nie przestawał do ostatnich chwil interesować się ludoznawstwem, a dawał dowody tego przez liczne recenzje z prac ludoznawczych w pismach warszawskich. Szczególnie „Lud“ zawdzięcza mu wiele pochlebnych wzmianek. Wogóle widać, że w chwilach ciężkich życia osłodą była mu etnografia. Tak np. Redakcja „Ludu“ posiada w tece rękopis p. t. Świat więzienu garnizonowem, gdzie musiał odcierpieć swe słowiańskie idee. Zmarł w pełni sił i twórczej pracy, gdy mógł jeszcze wiele pożytecznych prac wykonać i dlatego żal z powodu tej śmierci jest tem większy.

† **Jan Leciejewski.** Dnia 22 stycznia 1929 r. zmarł Dr. Jan Leciejewski, profesor II i IV gimnazjum lwowskiego, wieloletni docent w Uniwersytecie lwowskim, członek Towarzystwa Ludoznawczego i długoletni członek redakcji „Ludu“.

Poświęcił się z zamiłowaniem zagadnieniom sławistyki, którą to naukę traktował na szerokim tle. Zajmował się przeważnie nosówkami staropolskimi, a zarazem literaturą południowosłowiańską, czeską i słowacką. Jego sławistyczne zainteresowania zbliżyły go również do zagadnień etnograficznych, czego wyrazem jego współdziałanie z ś. p. Prof. A. Kaliną w redagowaniu „Ludu“. Wynikiem tej współpracy z najgorliwszym wówczas krzewicielem ludoznawstwa polskiego był cały szereg prac charakteru etnograficznego, jak n. p.: „Pierwiastki starożytne w pieśniach ludowych słowiańskich“, „Gwara miejskiej Górki i okolicy“ R. W. F. A. U. IX. s. 108—148, „Wrózenie z miecza“, Lud VII. s. 217 n., „Chrzeszt „Żyda“, Lud IX. s. 408 n., nekrolog „Antoni Kalina“, Lud XII, „Jesza czy Jasza czy Jasz“? Lud XVI i t. d. Poza tem ś. p. Leciejewski informował polskich etnografów stale w „Ludzie“ w dziale recenzyjnym o literaturze ludoznawczej ogólnosłowiańskiej. Przy schyłku życia zwrócił swe zainteresowania ku bartnictwu.

W r. 1907 objął katedrę gramatyki porównawczej języków słowiańskich w Sofji, którą jednak rychło porzucił, by wrócić do umiłowanego zawodu nauczycielskiego w gimnazjum lwowskim. Tak w gronie kolegów, z którymi współpracował naukowo lub zawodowo, jak też wśród licznego zastępu uczniów, pozostawił po sobie pamięć człowieka bardzo prawego i uczynnego.

† **Helena Kamińska** (1866—1928), kustoszka Zbiorów Etnograficznych w Muz. Przem. i Rolnictwa w Warszawie zmarła 19. IX. 1928 roku w Gorzeniu Górnym, a pochowana została w Wadowicach.

Całe życie ś. p. zmarłej było ściśle związane z dziejami Muzeum Etnograficznego w Warszawie. Pełniła obowiązki kasjerki jeszcze wówczas, gdy zbiory te były w łączności z ogrodem zoologicznym na Bagateli. Od r. 1896 objęła stanowisko kustosza, kiedy już zbiory te znalazły pomieszczenie w Muzeum Przemysłu i rolnictwa. Kiedy zaś etnografia polska wywołała z powodu wystawy petersburskiej wielkie zainteresowanie i w związku z tem rząd rosyjski udzielił dotacji na zakupy dla Muzeum Aleksandra III, wówczas ś. p. Kamińska rozpoczyna szereg podróży etnograficznych po kraju i zbiera materiały również dla Muzeum. Następnie przez długie lata była niezłomną strażniczką powierzonych jej skarbów i na swem stanowisku mimo trudnych warunków zwłaszcza w okresie wojny przetrwała aż do tej chwili, gdy państwo polskie rozłożyło nad Muzeum oficjalną opiekę. W ś. p. zmarłej schodzi do grobu rzadki typ szlachetnej entuzjastki etnografii polskiej.

† **Antoni P. Stoilow.** Znakomity etnograf bułgarski urodził się dnia 15 lutego 1869 we wsi Leszko-Gornodżumajsko. Po ukończeniu studjów z zakresu filologii słowiańskiej w Sofji poświęcił się zawodowi nauczycielskiemu i był profesorem w gimnazjum męskim w Salonikach (1897—1898), dyrektorem w Bitolskim klasycznym gimnazjum (1898—1899), w gimnazjum w Salonikach (1899—1903), w seminarjum nauczycielskiem w Adrijanopolu (1904—1905), w Serres (1905—1907), potem znów w Salonikach i Adrijanopolu (1907—1910), a wreszcie przez trzy lata był inspektorem szkolnym przy egzarchacie w Konstantynopolu (1910—1913). Od r. 1913 przechodzi na właściwe dlań stanowisko kierownicze przy Muzeum Etnograficznym w Sofji i na tem stanowisku pozostał aż do swego tak przedwczesnego zgonu w dniu 9 sierpnia 1928 r.

Działalność ś. p. Stoilowa obejmowała trzy dziedziny: etnografię, językoznawstwo i historję literatury. Na polu etnografji pracował zarówno jako zbieracz materiałów, jak też jako autor bardzo licznych rozprawek. Zebrał około 303 pieśni ludowych, 129 zagadek, 65 przysłów, a prócz tego wielką ilość zwyczajów świątecznych, zabaw dziecinnych i t. d. Rozmaitych studjów ludoznawczych napisał tak wiele, że trudno by je wszystkie wymieniać, więc musimy poprzestać na wzmiance o najważniejszych jak: 1) „Žiw mrtwec“ (Sbornik Sziszmanowa 1920), 2) „Wojnik na swatbata“ (Izw. na Etnogr. Muzej I, 17—39), 3) „Žena cheroina“ (Izw. na Etn. Muz. II, 105—117), 4) „Sestra otrovica“ (Izw. na Etn. Muzej IV, 61—68); szczególny interes przedstawia dla nas praca p. t. „Legengrad w jugosławjenskata narodna poezja“ (Perjod. spisanje LXIV, 237—248), w której ś. p. Stoilow

doszedł do wniosku, że Legengrad wziął początek od nazwy etnicznej Lach, oznaczającej Polaków. Miejscowość Legengrad w Macedonji jest identyczna z wioską Lechowo, którą według tradycji miejscowej mieli zamieszkiwać Lechy, zesłani jako rudnicy za karę, a więc możliwe, że byli to jeńcy polscy osadzeni tam przez Turków.

Równie ciekawe jest studjum „Brada na niwata“, w którym zanalizowano zwyczaj żniwiarski zostawiania niezżętej garści zboża, niegdyś bezwątpienia jako ofiary bóstwom. Prócz tego mamy wiele innych prac rozprószonych po wydawnictwach i czasopismach, jak „Bułg. Sbirka“, „Bułg. Pregled“, „Sbornik za nar. umotw.“, „Period. spisanje“ i t. d. Można wręcz powiedzieć, że prawie do każdego zagadnienia z zakresu bułgarskiej kultury duchowej i społecznej dodał wiele nowych uzupełnień i objaśnień. Ale pracował również nad bibliografią i systematyką etnografji bułgarskiej i zamieścił przegląd badań etnograficznych bułgarskich za lata 1915—1927 w redagowanych przez siebie „Izwiestija na narodnija etnografski muzej w Sofije“.

Wreszcie ogłosił ś. p. Stoiłow także szereg szkiców językoznawczych i historyczno-literackich. O wielkiej jego pracowitości na wszystkich tych polach może świadczyć fakt, że twórczość jego naukowa obejmuje około 400 pozycji bibliograficznych. Działalność ta została też uczczona tak w kraju, jak zagranicą. Bułgarska Akademia Nauk mianowała go członkiem, a w r. 1927 został wybrany członkiem sekcji etnograficznej Polsk. Akademji Umiejętności w Krakowie i członkiem korespondentem Tow. Nauk. im. Szewczenki we Lwowie.

Prócz zalet naukowych należy podkreślić u ś. p. zmarłego wielkie zrozumienie dla współpracy wszystkich uczonych słowiańskich, z którymi utrzymywał bardzo żywe stosunki, posyłał im wszystkie swe publikacje, a z największą ofiarnością służył swą radą i pomocą. Z Polską łączyły go bardzo żywe relacje, jeszcze na rok przed śmiercią był w r. 1927 w Polsce na II Kongresie etnografów i geografów słowiańskich; wtedy też mogliśmy podziwiać bezpośrednio jego głęboką wiedzę i pełne odczucie idei słowiańskiej. W sprawozdaniu z kongresu zaś ś. p. Stoiłow podkreślił, że miłe wspomnienia wyniesione z kongresu w Polsce zostaną mu w duszy jako najmiłsze wspomnienie. A tuż przed śmiercią napisał wspólnie z Chr. Wakarelskim przegląd polskich prac etnograficznych p. t. Polska etnografja. 1920—1927 (Izw. na etnogr. Muzej VII 1927). W ś. p. Stoiłowie tracimy nie tylko znakomitego uczonego bułgarskiego, ale i serdecznego przyjaciela Polski. Dlatego też żal nasz z powodu tej straty jest prawdziwie szczery i na zawsze zachowamy go we wdzięcznej pamięci.

Adam Fischer.

Z działalności Zakładu Antropologiczno-Etnologicznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie w piętnastoleciu 1914—1928.

Rok bieżący był rokiem wyjątkowo bogatym w kwestjonariusze. Pozwala to na danie szeregu dat statystycznych o zakładzie, dotychczas nie wyzyskanych, gdyż ich zestawianie jest połączone ze znaczną ofiarą czasu, odbijającą się ujemnie na normalnym toku pracy naukowej. Skoro jednak ta ofiara już poniesiona została, wyzyskamy ją tu dla zobrazowania działalności naukowej w ubiegłym piętnastoleciu.

Zakład powstał z chwilą przeistoczenia katedry etnologii, utworzonej w r. 1910 dla Stanisława Ciszewskiego, na katedrę antropologii i etnologii w dniu 1 października 1913. Znajduje się on prowizorycznie w gmachu zakładu geologicznego i zajmuje lokal złożony z trzech pokoi o ogólnej powierzchni 120 metrów kw. W czasie najbliższym ma on zostać przeniesiony do obszerniejszego lokalu w gmachu starego uniwersytetu przy ulicy Św. Mikołaja 4.

Budżet zwyczajny zakładu z chwilą jego utworzenia wynosił 400 koron, zredukowanych w czasie wojny do 267 koron. Dopiero po upadku Austrii następuje stopniowe powiększanie budżetu, osiągającego 1.080 zł. rocznej dotacji rządowej, oraz 759'40 zł. z taks w roku 1927/8.

Podobnie przedstawia się sprawa personelu. Za czasów austriackich zakład nie posiadał ani jednej siły płatnej. Dopiero w roku 1921 zakład otrzymuje etaty złożone z jednego asystenta starszego i jednego asystenta młodszego. Asystentem starszym od chwili utworzenia tego stanowiska jest X. Dr. Bolesław Rosiński, wyhabilitowany w roku 1925 i posiadający wykłady zleczone (antropologia zoologiczna) od roku 1927. Asystentem młodszym jest w pierwszym czteroleciu do roku 1925 Dr. Konstanty Sobolski, później, z powodu braku siły naukowej o stopniu akademickim, asystent młodszy jest zastępowany przez dwu demonstratorów (Stanisław Klimek i Marta Gryglaszewska), a w roku 1926 asystentem młodszym zostaje Dr. Stanisław Klimek. Kierownikiem zakładu jest od 1/X 1913 profesor nadzwyczajny Jan Czekanowski, uwieczajniiony 1 stycznia 1920 roku. Za czasów austriackich profesor Dr. Jan Czekanowski otrzymał jedynie tytuł i charakter profesora zwyczajnego z datą 30 sierpnia 1918 roku.

Najwartościowszą część zbiorów zakładu stanowi zbiór kranjologiczny, obejmujący około 800 czaszek, zapoczątkowany zbiorem 148 czaszek podarowanych przez Dr. Witołda Łuczyńskiego, i obejmujący już 408 czaszek z końcem 1918 roku. Darowizna Dr. Witołda Łuczyńskiego umożliwiła rozpoczęcie działalności dydaktycznej zakładu, nie posiadającego w chwili powstania żadnych innych środków pomocniczych. Dalszy materiał, umożliwiający nauczanie metod statystycznych, stanowiły materiały kart-

kowe, dotyczące wzrostu popisowych powiatu kaliskiego, podarowane przez Dr. Aleksandra Macieszę.

Biblioteka podręczna powstała drogą kupna i w roku 1918, z chwilą rozpadnięcia się Austrii, obejmowała 78 tomów, w tem trzy serie czasopism. W ciągu ostatniego dziesięciolecia powiększyła się ona o 282 tomy, w tem trzy dalsze serie czasopism. Oczywiście w tych warunkach działalność naukową zakładu umożliwiała osobista biblioteka profesora. Obecnie, dzięki zorganizowaniu wymiany „Kosmosu“, organu „Polskiego Towarzystwa Przyrodników imienia Kopernika“, powstaje tam biblioteka antropologiczna obejmująca z końcem 1928 roku już 44 wymieniane czasopisma antropologiczne.

Początkowo prace badawcze zakładu były ześrodkowane w kierunku wyjaśnienia stosunków antropologicznych Polski. Gdy ten cel został osiągnięty, a przedewszystkiem, gdy dalszym rozwojem tych badań zajął się referat antropologiczny Ministerstwa Spraw Wojskowych, pozostający pod kierownictwem Dr. Jana Mydlarskiego, wychowawca zakładu antropologiczno-etnologicznego U. J. K., prace w samym zakładzie przesunęły się w kierunku pogłębiania znajomości elementów rasowych ludności, badania ich dynamiki, oraz wyjaśnienia ich stosunku do zagadnień historycznych i socjologicznych wogóle. Bardzo duży nacisk położono ponadto jeszcze na zagadnienia z pogranicza antropologii, etnografii, prehistorji i lingwistyki.

Rozmiary pracy naukowo-badawczej zobrazowuje poniższe zestawienie. Podaje ono liczby prac ogłoszonych oraz ich rozmiary w arkuszach druku.

Lata	O G Ó Ł E M		W JEZYKACH OBCYCH	
	Liczba prac	Arkuszy druku	Liczba prac	Arkuszy druku
1914	0	0	0	0
1915	0	0	0	0
1916	1	0.75	0	0
1917	1	25.	1	25.
1918	2	15.5	1	9.
1919	1	5.5	1	5.5
1920	2	2.	1	1.5
1921	6	15.5	2	1.25
1922	8	29.5	1	21.
1923	3	10.	0	0
1924	7	62.	2	46.5
1925	15	23.5	3	3.5
1926	10	15.5	3	1.25
1927	7	51.75	1	14.5
1928	12	9.5	4	3.
	75	266.	20	132.

W zestawieniu powyższem prace są podane według roku ich ogłoszenia. Prace większe, pochłaniające dużo czasu na korektę, powodują oczywiście niższą wydajność w roku poprzedzającym ich ukazanie się. Wskutek tego mamy tak poważne wahania z roku na rok. Ponadto zaznacza się tu również za stój pierwszych lat okresu wojennego, nietylko uniemożliwiający druk, ale też i powodujący zupełną dezorganizację zakładu, znajdującego się w pierwszych fazach swej organizacji. Należy bowiem podnieść, iż początkowo prace dydaktyczne, na placówce zupełnie pozbawionej sił pomocniczych, pochłaniały więcej niż połowę czasu. Później, w miarę postępującej organizacji, prace naukowo-badawcze wysuwały się na plan pierwszy. Obecnie zajmują one kierownikowi zaledwie około ćwierci czasu, to jest około 90 dni w roku, nie licząc godzin wykładowych. Liczba dni, poświęconych pracy naukowej przez kierownika zakładu, waha się w granicach od 164 do 227 dni w roku. Należy jednak przytem zaznaczyć, że w tych latach, w których przekracza ona liczbę 200 dni, łączy się to zawsze z bardzo silnem przemęczeniem.

Wykaz prac ogłoszonych.

1. Jan Czekanowski: Przyczynki do bilansu społeczno-antropologicznego Królestwa Polskiego. Księga Pamiętkowa ku czci Bolesława Orzechowicza. Lwów 1916, Tom I, s. 222—233.
2. „ „ Forschungen im Nil-Kongo-Zwischengebiet. Lipsk, Klinkhardt und Biermann. Tom I, s. XII—412. 1917.
3. „ „ Tom II, s. XVI—714. 1924.
4. „ „ Tom IV, s. VIII—57—167. 1927.
5. „ „ Tom VI, s. 336. 1922.
6. „ „ Stosunki narodowościowo-wyznaniowe na Litwie i Rusi. Prace geograficzne wydawane przez E. Romera. Lwów 1918, Zesz. I, s. 113 in 4°.
7. „ „ W sprawie potrzeb nauk antropologicznych w Polsce. Warszawa 1918, Nauka Polska Tom I, s. 201—223.
8. „ „ Note sur la statistique démographique des confins orientaux de la Pologne. Paryż 1919, s. 44 in 4°.
Toż samo po angielsku.
9. „ „ Recherches anthropologiques de la Pologne. Bulletins et Mémoires de la Société d'Anthropologie de Paris 1920, Série VII, Tom I, s. 48—70.

10. Jan Czekanowski: W sprawie organizacji muzeów. Warszawa 1920, Wiadomości Archeologiczne s. 109—113. in 4°.
11. „ „ Les lois de Mendel et Galton et les coefficients de l'hérédité de Pearson. Revue Générale des Sciences. Paryż 1921, Rocznik XXXII, N: 22, s. 671—675 in 4°. Autoreferat.
12. „ „ Z badań nad księgami metrykalnemi. Lwów 1921, Przegląd Teologiczny Tom II, s. 60—67.
13. „ „ Wschodnie zagadnienia graniczne Polski i stosunki etniczno-społeczne. Lwów 1921, s. 144. (z mapką).
14. „ „ Z badań uwarstwienia etniczno-społecznego Polski. Prace Komisji Matematyczno-Przyrodniczej Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu 1921, Tom I, Zeszyt I, s. 56—77.
15. „ „ Le problème lithuanien et la statistique de nationalités. La Vie Polonaise. Poznań 1921. s. 110—120 in 4°.
16. Marya Barthel de Weydenthal: Uroczne oczy. Archiwum Towarzystwa Naukowego Lwowskiego 1921, Tom I, s. 1—52.
17. Jan Czekanowski: Prawa Mendla i Galtona i współczynniki dziedziczności Pearsona. Archiwum Towarzystwa Naukowego Lwowskiego. Dział Matematyczno-Przyrodniczy. Lwów 1922, Tom I, s. 301—344.
18. „ „ Antropologia, etnologia i prehistorja. Lud 1922, Tom I. N. S., s. 3—16.
19. „ „ Przybliżone mierniki współzależności przy założeniu praw Mendla. Prace Komisji Matematyczno-Przyrodniczej Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu 1922, Tom I, Zeszyt IV, s. 244—273.
20. „ „ Miscellanea antropologiczne. Odbitka z kwartalnika Lud. Lwów 1922 Tom I. N. S., s. 12.
21. „ „ Badania Olgi Spitzer-Willerowej nad dziewczętami krakowskimi. Lud 1922, Tom I. N. S. s. 67—70.
22. „ „ Województwa Małopolskie i Galicja Wschodnia Mandatowa. Lwów 1922, Kalendarz Słowa Polskiego Rocznik XVII, s. 89—112.

23. Bolesław Rosiński: Z badań antropologicznych nad uzębieniem. Warszawa 1922. Przegląd Dentystyczny Tom II, s. 19—25.
24. Jan Czekanowski: Przesunięcia w składzie ludności naszych kresów. Lwów 1923, Kalendarz Słowa Polskiego Rocznik XVIII, s. 1—16.
25. Bolesław Rosiński: Charakterystyka antropologiczna ludności powiatu pułtuskiego. Lwów 1923. Kosmos Tom XLVIII, s. 302—366.
26. Adrjan Demianowski: Umysłowo chorzy przestępcy Szpitala Kulparkowskiego. Archiwum Towarzystwa Naukowego Lwowskiego. Dział Matematyczno-Przyrodniczy. Lwów 1923, Tom II, Zeszyt 12, s. 1—82.
27. Jan Czekanowski: Le problème de la synthèse des cartogrammes et les types anthropologiques. Praga 1924, Anthropologie Tom II, s. 151—163.
28. „ „ Ostateczne wyniki badań w Afryce środkowej. Warszawa 1924, Przegląd Geograficzny Tom IV, s. 138—150.
29. Jan Mydlarski: Charakterystyka antropologiczna ludności powiatu pilźnieńskiego. Lwów 1924. Archiwum Towarzystwa Naukowego Lwowskiego Tom III, Zeszyt 8, s. 1—80.
30. Bolesław Rosiński: Studja nad czaszkami neolitycznymi znalezionymi w Polsce. Wiadomości Archeologiczne 1924, s. 23. in 4°. Warszawa.
31. Karol Stojanowski: Typy kranjologiczne Polski. Lwów 1924. Kosmos Tom XLIX, s. 660—766.
32. „ „ Przyczynki do różniczkowania rasowego młodzieży polskiej. Harcmistrz 1924, Odbitka. s. 15.
33. Jan Czekanowski: Zum Problem der Systematik der kurzköpfigen schweizerischen neolithischen Bevölkerung. Brunświk 1925. Archiv für Anthropologie Tom XX. N. F., s. 65—76 in 4°.
34. „ „ Co Polska traci wskutek niedostatecznego uprawiania antropologii? Warszawa 1925. Nauka Polska Tom V, s. 144—157.
35. Jan Czekanowski: Wyniki badań serologicznych wojskowego zdjęcia antropologicznego. Gazeta Lekarska 1925, N. 3. Odbitka s. 6.
36. „ „ Rozwój żywności polskiego na kresach południowo-wschodnich. Przegląd Wszelkowski 1925, Zeszyt II. s. 29.

37. Jan Czekanowski: Ze statystyki wyznaniowej szkolnictwa zawodowego. Lwów 1925. Muzeum Tom XL s. 4.
38. „ „ Übersicht anthropologischer Arbeiten in Polen in den Jahren 1913/4—1923/4. Helsingfors 1925. Annales Academiae Scientiarum Fennicae, Serja A., Tom XXV, N. 2, s. 1—12.
39. „ „ Anthropologische Beiträge zum Problem der Slawisch-Finnischen Beziehungen. Helsingfors 1925. Finska Fornminnesföreningens-tidskrift Tom XXXV, Zeszyt IV, s. 1—14.
40. „ „ Kierunek historyczny w naukach antropologicznych. Zjazd historyków polskich w Poznaniu 1925, s. 7.
41. „ „ Metoda analizy typów antropologicznych p. K. Stolyhwy w świetle kryterjum niezależności. Lwów 1925. Lud Tom IV, N. S., s. 48—74.
42. Jan Bryk: Czaszki z Remenowa. Lwów 1925, Kosmos Tom L, s. 638—648.
43. Marta Frankowska z Rzewuskich: Czaszki z lwowskiej katedry łacińskiej z XVII i XVIII w. Lwów 1925. Kosmos Tom L, s. 649—736.
44. Eugenja Minkowska: Wyniki zastosowań metody diagnozy różniczkowej do określania składników ludności europejskiej. Lwów 1925. Kosmos Tom L, s. 737—748.
45. Bolesław Rosiński: Wyspa Kreta przedhistoryczna i współczesna pod względem antropologicznym. Lwów 1925. Kosmos Tom L, s. 584—637.
46. Konstanty Sobolski: Charakterystyka antropologiczna ludności powiatu wilejskiego. Lwów 1925. Kosmos Tom L, s. 1166—1225.
47. Karol Stojanowski: Rasowe zróżnicowanie genitaljów męskich. a circumcisio. Lwów 1925. Kosmos Tom L, s. 798—818.
48. Jan Czekanowski: Metoda podobieństwa w zastosowaniu do badań psychometrycznych. Lwów 1926. Badania psychologiczne. Zeszyt III, s. 1—40.
49. „ „ Dziedziczność u człowieka w świetle badań antropologicznych. Gniezno 1926. Nowiny Psychjatryczne. Rocznik III, Zeszyt III i IV, s. 136—142 in 4°.
50. „ „ La détermination anthropologique et le problème des races préhistoriques. Institut

- International d'Anthropologie. II Session. Prague. Paryż 1926, s. 7,
51. Jan Czekanowski: Aperçu sur les travaux anthropologiques de l'Université Jean-Casimir à Lwów 1913/4—1923/4. Tamże s. 7.
52. Jan Bryk: Określenie czaszek z grobów rządowych w Giesing. Lwów 1926. Kosmos Tom II, s. 925—934.
53. Stanisław Klimek: O czaszkach praskich z XVIII w. Poznań 1926. Przegląd Antropologiczny. Tom I, s. 24—32.
54. „ „ Recenzja pracy: J. Matiegka, Lebky a kosti ze staropražských hřbitovu (Anthropologie Tom II). Lwów 1926. Lud Tom IV, N. S., s. 180—188.
55. Bolesław Rosiński: Recherches sur la population du district de Pułtusk. Institut International d'Anthropologie. II Session. Prague. Paryż 1926, s. 5.
56. Karol Stojanowski: Szkice do prehistorycznej antropologii Europy północnej. Lwów 1926, Kosmos Tom LI, s. 861—924.
57. Irena Ulbrich-Kudelska: Człowiek młodszego paleolitu. Lwów 1926. Kosmos Tom LI, s. 777—860.
58. Jan Czekanowski: Wstęp do historii Słowian. Lwów 1927. Lwowska Biblioteka Sławistyczna Tom III, s. XII—327—4 arkusze tablic.
59. „ „ Z badań nad zróżniczkowaniem morfologicznym dialektów polskich. Warszawa 1927. Prace Polonistyczne, Księga Pamiątkowa ku czci Jana Łosia s. 331—355.
60. Stanisław Klimek: Studja nad kranjologią Azji północnej, środkowej i wschodniej. Lwów 1927. Kosmos Tom LII, s. 665—758.
61. „ „ O czaszkach paleoazjatyckich i eskimoskich. Lwów 1928. Kosmos Tom LII, s. 759—781.
62. Gizela Lempertówna: Przyczynki lwowskie do antropologii Żydów. I. Studenci Uniwersytetu J. K. Lwów 1927. Kosmos Tom LII, s. 782—820.
63. Bolesław Rosiński: Maori i Moriori. Charakterystyka antropologiczna. Lwów Tom LII, s. 653—664.
64. Jan Czekanowski: Terytorja antropologiczne i zróżniczkowanie dialektyczne polskiego obszaru językowego. Kraków 1928. Symbolae grammaticae in honorem Ioannis Rozwadowski. Tom II, s. 427—436.

65. Jan Czekanowski: Główne kierunki w antropologii polskiej. Kraków 1928. Kosmos Tom Jubileuszowy 1875—1925. Część I, s. 189—219.
66. „ „ Pięćdziesięciolecie rozwoju Polskiego Towarzystwa Przyrodników imienia Kopernika. Kraków 1928. Kosmos Tom Jubileuszowy 1875—1925. Część I, s. XI—XXVIII.
67. „ „ Próba zastosowania metody ilościowej dla określenia stanowiska małopruszczyzny wśród języków słowiańskich. Petersburg 1928. Sbornik ku czci Sobolewskiego s. 367—370 in 4°. Akademia Nauk.
68. „ „ Kritisches und Antikritisches zur Max Vasmer's Besprechung des Buches: Jan Czekanowski, Wstęp do historii Słowian, Praga 1928. Slavia Rocznik VI, s. 672—681.
69. „ „ Na marginesie recenzji p. K. Moszyńskiego o książce: Wstęp do historii Słowian. Lwów 1928. Lud tom VII. N. S., s. 40—55.
70. „ „ Das Typenfrequenzgesetz. Monachjum 1928. Anthropologischer Anzeiger Tom V.
71. „ „ Schweizerische Beiträge. Bulletin der Schweizerischen Gesellschaft für Anthropologie und Ethnologie 1928, s. 2.
72. Stanisław Klimek: Przyczynek do kranjologii Indjan amerykańskich. Lwów 1928. Kosmos Tom LIII.
73. „ „ Contribution à la systematique des crânes épipaléolithiques Praga 1928. Anthropologie Tom VI.
74. Bolesław Rosiński: Z badań nad dziedzicznością u człowieka. Przegląd Dentystyczny Tom VIII, s. 61—69.
75. „ „ Le choix anthropogénétique. Institut International d'Anthropologie III, Session Amsterdam 1927. Paryż 1928, s. 4.

Ponadto ogłoszono jeszcze dwa sprawozdania zakładu:

76. Jan Czekanowski: Sprawozdanie z działalności naukowej Zakładu Antropologiczno-Etnologicznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie za rok szkolny 1924/25. Lwów 1925. Lud Tom IV. N. S. s. 190—193.
77. „ „ Z działalności Zakładu Antropologiczno-Etnologicznego U. J. K. we Lwowie w piętnastolecie 1914—1928. Lwów 1928. Lud Tom VII. N. S., s. 183—190.

Lwów 21 grudnia 1928 roku.

Jan Czekanowski.

Sprawozdanie z czynności „Koła Nauk Antropologicznych“ studentów U. J. K. za rok 1928/1929 r. Pierwsze tego rodzaju ognisko naukowe w Polsce, założone w r. 1928 (Por. Lud XXVI. S. 130—132) ma na celu skupienie rzesz studujących studentów na trzech pokrewnych katedrach, (etnologia, prehistorja, antropologia) w celu wydatniejszej pracy naukowej w tych kierunkach i dąży do szerszego zainteresowania niemi społeczeństwa. Zrzeszenie wykazało wielką ruchliwość, a jeżeli zaznaczały się jakieś niedomagania, to należy je położyć na karb braku tradycji i doświadczenia w prowadzeniu nowej placówki naukowej.

„Koło“ w pierwszym okresie istnienia potrafiło swój obrót na r. 1928 zamknąć sumą zł. 1365. Częściowo uzyskało Koło tę sumę na skutek wniesionego podania, od M. W. R. i O. P. w kwocie 1000 zł., a częściowo z wkładek członkowskich.

Z owych funduszków zakupiło Koło najważniejsze przybory potrzebne do pomiarów antropologicznych, za kwotę zł. 158.

Zakupiono oprócz tego aparat fotograficzny za cenę zł. 517, którego brak dawał się ciągle odczuwać i nie pozwalał na szersze badania w terenie.

Staraniem Koła odbyły się dwie wycieczki, których koszta pokryło częściowo Koło. Wycieczki te urządziła sekcja prehistoryków. W pierwszej wycieczce, która odbyła się w drugiej połowie kwietnia 1928 r., brali udział: kol. E. Oleksin i kol. M. Śmiszko. Odbyli oni badania terenowe we wsi Krzeszowicach w pow. lubelskim, gdzie za wydatną pomocą tamtejszego księdza proboszcza Łukasza Zezulińskiego, za co też Koło składa mu na ten miejscu podziękowanie, natrafili oni na ślad starostwiańskiego grodziska z drugiej połowy XI. wieku. Odkopano tu piec z fragmentami ceramiki.

Druga wycieczka dokonana przez kol. M. Śmiszkę we wrześniu 1928 r., przyniosła bardzo ciekawy materiał; przy kopaniu we wsi Kopkach w pow. lubelskim, znaleziono: „cementarzysko ciałopalne“, pochodzące z późnej epoki rzymskiej. W badaniach pomagał usilnie i ułatwiał pracę p. Ziemia, dyrektor szkoły w Kopkach, za co mu Koło serdecznie dziękuje. Wyniki obu wycieczek zostaną ogłoszone wkrótce staraniem Koła.

W przeciągu jednego roku, zebrało Koło do swej biblioteki 30 dzieł, które w przeważnej części otrzymało w darze od: pp. prof. J. Czekanowskiego, A. Fischera i L. Kozłowskiego, za co im Koło składa podziękowanie. Oprócz tego odbyły się trzy referaty naukowe w bieżącym roku akademickim, mające na celu informowanie studentów z poszczególnych katedr o wiadomościach i nowych odkryciach, czy też o nowych prądach w metodzie badań. Tutaj też zaznaczyć należy, jak to zauważył prof.

J. Czekanowski na II. Walnem Zgromadzeniu, iż naukowy poziom referatów jest za wysoki, przez co uniemożliwioną jest szersza dyskusja.

Ostatni referat za rok 1928, Heleny Cehakówny pod tyt. „Problem trojański“ odbył się dnia 23. V. 1928 r. W dyskusji głos zabierali: prof. Jan Czekanowski, prof. L. Kozłowski, J. Gajek i referentka. Następny referat w bieżącym roku akademickim wygłosił Dr. St. Klimek p. t. „Studja nad antropologią Indjan amerykańskich“. Na referat przybył między innymi szczególnie zainteresowany rektor U. J. K. prof. dr. Siemiradzki. Po ożywionej dyskusji, w której brali udział: prof. Czekanowski, prof. Fischer i prof. Kozłowski, stwierdził p. rektor Siemiradzki, że wyniki pracy dra Klimka zgadzają się i potwierdzają wyniki jego naocznych spostrzeżeń.

Następny referat kol. Wł. Kaprockiego p. t. „O metody ujmowania zjawisk socjologicznych“, który się odbył 20. XI. 1928 r., napisany jasno i przejrzyście, wzbudził wielkie zainteresowanie w słuchaczach. W dyskusji głos zabierali: prof. Czekanowski, i prof. Kozłowski oraz sam referent.

Dnia 10. XII. 1928 r. odbyło się II. Walne Zebranie Koła nauk antropologicznych studentów U. J. K., na którym udzielono przez aklamację absolutorjum staremu zarządowi. Następnie przystąpiono do wyboru nowego zarządu, ustalonego ostatecznie w takim składzie: T. Henzel (prezes), J. Gajek (I wiceprezes), M. Śmiszko (II wiceprezes), H. Perls (sekretarz), S. Czortkower (skarbnik), H. Cehakówna. Nowy zarząd wniósł podania do Senatu akademickiego i magistratu m. Lwowa o subwencje, oraz projektuje wycieczkę sekcji etnologicznej na badania terenowe.

Następnie dnia 1. II. 1929 odbył się referat Dr. K. Koranyego p. t. „Djabieł w procesie“. Referent oparł się na zapiskach sądowych i prawie średniowiecznym tak z obszaru Polski jak i Europy zachodniej. Z zestawienia wynikało, iż djabieł przeszkadzał obwinionym w zeznawaniu prawdy, mimo tortur, lokując się pod różnemi postaciami bądźżto w ubraniu, bądźż w różnych częściach ciała, jak np. w uchu, pod pachami, a nawet włożył w usta. Sąd też i prawnicy wymyślali specjalne sposoby w celu unieszkodliwienia djabła. W dyskusji zabierał głos prof. Dr. A. Fischer.

Józef Gajek.

Pierwszy Ogólnopolski Kongres Krajoznawczy w Poznaniu w r. 1929. Podczas Powszechnej Wystawy Krajoznawczej w Poznaniu, 12 i 13 lipca 1929 r. zwołuje Polskie Towarzystwo Krajoznawcze (Warszawa, Karowa 31) Pierwszy Ogólnopolski Kongres Krajoznawczy.

Dwudniowe obrady kongresu obejmują: dwa posiedzenia plenarne: pierwsze inauguracyjne z odczytem o charakterze niedyskusyjnym i drugie zamykające zjazd ze sprawozdaniem sekretarza generalnego i wnioskami referenta międzysekcyjnej komisji wnioskowej. Popołudniowe obrady pierwszego dnia i przedpołudniowe następnego poświęcone są na obrady sekcyjne. Sekcje obradują następujące: 1. Krajoznawstwo jako nauka, 2. Krajoznawstwo jako popularyzacja wiedzy o kraju, 3. Krajoznawstwo w życiu państwowem i społecznem, 4. Turystyka i krajoznawstwo, 5. Krajoznawstwo i szkoła.

Referaty na Kongres przysyłać należy z zaznaczeniem przeznaczenia pod adresem Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, Warszawa, Karowa 31. Referaty zgłaszać należy możliwie wcześniej; będą one po przyjęciu przez Komitet organizacyjny Kongresu, zamieszczone w księdze Zjazdowej.

Prawo uczestnictwa w kongresie przysługiwać będzie: 1) członkom Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, 2) członkom Towarzystw pokrewnych: Geograficznego, Ludoznawczego, Historycznego i t. p. 3) członkom organizacji nauczycielstwa szkół powszechnych, średnich i t. d. 4) miłośnikom krajoznawstwa. W pomienionym porządku będą przyjmowane zgłoszenia uczestnictwa, wysyłane pod adresem Komitetu organizującego Kongres Krajoznawczy w Poznaniu w r. 1929, Warszawa, Karowa 31.

Dary dla Muzeum Etnograficznego w Krakowie. Muzeum etnograficzne w Krakowie wzbogacone zostało w ostatnich czasach licznymi darami. Oto lista ofiarodawców: Dr. Mieroszewski Kazimierz 4 duże albumy z fotografiami z Chin i Japonii, kier. szkoły Władysław Rudnicki z Konar haftowany kołnier z męskiej sukmany, ks. proboszcz Podolski z Otfinowa ludowe rzeźby, przedstawiające św. Franciszka i św. Helenę, prof. Tadeusz Seweryn z Tomaszowa Maz. wypalane naczyńca huculskie, serki góralskie w kształcie kóz, fajeczkę z Ratułowa, dwójki, oraz drewnianą kapliczkę z pow. rawskiego, p. Marja Stefkowa ze Lwowa starodawny gorset z Czystek Górnych, Groblicki Wiktor, uczeń z Kępna trzy wieńce dożynkowe z Hamulina, p. Józefowa Mehofferowa deskę drzeworytniczą, należącą do sławnej kolekcji płazowskich drzeworytów ludowych, prof. Leopold Węgrzynowicz z Krakowa 17 negatywów typów ludowych z Dobrej, ks. Stanisław Bochenek noworoczną obrzędową czapkę ze słomy z Rzepiennika Strzyżowskiego, p. Jadwiga Morawska z Warszawy 7 fotografii, p. Wanda Pawlikowska z Wołynia dwa hafty ręczne z Orzewa, oraz dawny czepeczek dziecięcy, Markowicz Leon ze Skawiny turonia i laskę rzeźbioną.

Siedmdziesięciolecie Prof. Dr. Jerzego Polívki. Etnografja słowiańska święciła 6 marca 1928 siedmdziesięciolecie Jerzego Polívki, profesora filologii słowiańskiej w uniwersytecie praskim. Działalność Prof. Polívki rozwijała się wprawdzie nie tylko w dziedzinie etnografji, lecz i językoznawstwa i historii literatury, ale główny trzon jego twórczości naukowej stanowią prace ludoznawcze. Wśród tych prac większa część poświęcona jest rozważaniom nad opowieściami ludowymi, a więc nad jednym z najtrudniejszych zagadnień zarówno ze względu na olbrzymi materiał, jak nieuchwytną metodę badania.

Celem tem lepszego zilustrowania ogromu pracy dokonanej przez Prof. Polívkę podajemy bibliografję ważniejszych dzieł na podstawie doskonałej sylwetki jubileuszowej napisanej przez Prof. Jerzego Horáka (Narodopisny Věstnik Ceskoslovansky XXI i odb.):

- 1) Der Geizige in Ragusa. Arch. f. d. Stud. d. neu. Sprachen u. Lit. T. 81. (1888) S. 433 in. — 2) Мелкля замѣтки къ исторіи народныхъ вѣрованій. (I. Къ славянскимъ повѣрїямъ о мірозданіи. II. Новая данная для исторіи рожаницъ.) Этногр. Обзор. T. III. (1891) str. 252—254. — 3) Ein Beitrag zur mährischen Volkskunde. Afs. Ph XV (1893). Str. 452—456. — 4) Pohádkoslovné studie. Ces. Lid IV. 1895. str. 513—515. — 5) Slavische Beiträge zur vergleichenden Märchenkunde. 1. Zu Doktor Allwissend. ZsöVvkte I. 1895. 252—259. 2. Zur Sage vom König Midas. ZsöVvkte III. 1897. 295—298. — 6) Tatku, ach tylko taką gąskę mi daj. Wisła X. 1896. Str. 795—799. — 7) My trzej bracia. Lud II. 1896. Str. 9—18. — 8) Rybář a zlatá rybka. NSČ I. 1897. 49—63. 9) Doktor Wszystkowiedz. Wisła XI. 1897. Str. 53—69, 298—315. — 10) Tradice a písně národní. Památník Ces. Akademie 1898. IIIb 64—67. — 11) O srovnávacím studiu tradic lidových. NSČ II. 1898. 1—49. — 12) Магьосникъ и неговятъ ученикъ. (Сборникъ за народ. умотвор. наука и книжнина. XV. str. 393—448. София 1898. — 13) Seit welcher Zeit werden die Greise nicht mehr getötet. ZsVvkte 1898. S. 25—29. — 14) Noch ein Nachtrag zur Sage vom König Midas. ZsöVvkte IV. 1898. 212. — 15) Le chat botté. Сборникъ за народ. умотвор. наука и книжнина. XVI—XVII. (1899). Str. 782—841. — 16) O zlatém ptačku a dvou chudých chlapcích. NSČ VI. 1900. 94—143. — 17) O znaczeniu badań powiastek ludowych. III Zjazd historyków polskich w Krakowie. 1900. Sekcja IV. Referat str. 11. — 18) Одинъ русскій анекдотъ и его западный источникъ. Юбилейный Сборникъ въ честь Всевол. Ѳедор. Миллера. Москва 1900. 163—168. — 19) Nachträge zur Polyphemsage. Archiv f. Religionswissenschaft I. 1900. 305—336, 378. — 20) Tom Tit Tot. ZsVvkte 1900. 254—272; 382—396.

- 21) Odmianka anegdoty „Kapucyn z capią brodą“. Lud VII. 1901. 217—8. — 22) Über das Wort Vampyr. ZsöVvde VII. 1901. 185. — 23) Z jihozápadního pomezí světa slovanského. Dojmy z cest. Slov. Přehl. IV. 1902. 315—319. — 24) Ze sel-ského Srbska. Vzpomínky z cest. Slov. Přehl. V. 1903. 20—26. 25) Paralele narodnim pripovijetkama u Strohalovu zborniku II. Zbornik za nar. život i obič. juž. Slav. VIII/2 1903. Str. 161—182. 26) Slavische Sagen vom Wechselbalg. Arch. f. Religionswissen-schaft VI. 1903. Str. 151—162. — 27) Mittel wider die Tollwut. ZsVvVvde XIII. 1903. 440. — 28) Zu der Erzählung von der undankbaren Gattin. ZsVvVvde XIII 1903. Str. 399—412. — 29) Pohádkoslovné studie. Národop. Sbor. českoslov. X. 1904. Z. 2. Str. XXVIII+211. — 30) Der kluge Knabe. Ein kroati-sches Märchen aus dem Kreis „Die kluge Dirne“. Wspólnie z V. Jagičem AfslPh XXVII. 1905. 614—629. — 31) Eine alte Schul-anekdote und ähnliche Volksgeschichten. ZsöVvde XI. 1905. 158—165. — 32) Fonograf ve službách národopisu. NVČ I. 1906. 167—174. — 33) На всѣхъ не угодишь. Русс. Филол. Вѣстникъ. LV. 1906. Str. 226—238. — 34) Ali-Baba i četrdeset razbojnika. Zbornik za nar. život i obič. juž. Slav. XII. 1. 1907. S. 1—48. 35) Lidové pověsti o původu tabáku. Zbornik u slavu Vatrosl, Jagiča. U Beču 1908. Str. 378—88. — 36) Ardalic V.: Narodne pripovijetke iz Bukovice u Dalmaciji. Komentare napisao — Zbor-nik za nar. život i obič. juž. Slav. XIII. 1908. Str. 161—232. — 37) První sběratelé a vydavatelé slovenských pohádek. Sloven-ská čítanka. 1910. 439—454. — 38) Баба хуже черта. Русс. Филол. Вѣстникъ. Т. 63. 1910. 342—366. — 39) O českých pohádkách. (Wstęp do Národní pohádky. Vybral J. Satranský.) 1911. Str. 199—253. — 40) Povědky o věrnosti ženské. NVČ VI. 1911. Str. 1—15. 41) Neplač po nebožtících. NVČ VI. 1911. 209—215. — 42) Jméno Dunaj v národní poesii ruské. Sborník filologický IV. 1913. 263—324. — 43) Povědky kladské. Sebral a zapsal Jozef Kubín. Komentářem kriticko-bibliografickým provází J. Polívka I. 1909. str. 158. II. 1914. str. 348. — 44) Lalija. Ze svých studií o slovenských pohádkách předkládá — (Věstník král. čes. spol. nauk 1914). Str. 1—52. — 45) Povědky lidové o zkrocení zlé ženy. Привіт Іванови Франкови в Сороклітє його письменської праці 1874—1914. Львів 1914. S. 302—332. 46) Bájėslovné drobty z lidových podání. Sborník filologický V. 1915. Str. 62—74. — 47) Z drobné mytologie slovanské. O hospodářičkovi. NVČ r. X. 1915. Str. 73—81. — 48) Po-vědky lidu opavského a hanáckého. Vydal a komentářem kriticko-bibliograf. opatřil — (Rozpravy Čes. Akad. tř. III. čís. 43). Praha 1916. Str. 176. — 49) Personifikationen von Tag und Nacht im Volksmärchen. ZsVvVvde XXVI. 1916. 313—322. — 50) Nach-träge zu den Personifikationen von Tag und Nacht. ZsVvVvde

nik prací věnovaných prof. dru Václavu Tillovi k 60 naroz. 1927. Str. 159—179. — 73) Две приповетке о метаморфози спола из околине Солуна. Прилоги за књижевност, језик, историју и фолклор. Книга VII. 1927. Str. 1—22. — 74) Les nombres 9 et 3X6 dans les contes des Slaves de l'Est. Revue des Études slaves VII., 1927, str. 217—223. — 75) Výbor ľudových rozprávok. Čítanie štud. mládeže slovenskej. Sv. IX. Vyd. Matica Slovenská. 1927. Str. 330.

Oczywiście powyższy spis uwzględnia jedynie najważniejsze prace zasłużonego jubilata. A do tej listy trzeba dodać, że Prof. Polívka napisał około 350 recenzji etnograficznych, a nie są to jakieś zwykłe sprawozdania, ale bardzo często całe rozprawy. Taki np. charakter ma i ostatnia ocena Čajkanoviča, Pripovetkę, obejmująca kilkadziesiąt stron druku (Narodopisny Věstnik Československy XXI).

We wszystkich swych pracach dał Prof. Polívka bardzo liczne dowody dokładnej znajomości materiałów polskich. Już w r. 1883 napisał „Praktické navedení ke snadnému naučení se polskému jazyku“, w r. 1885 ogłosił szkic „Polština w horní stolici Oravske“ Listy filologicke XII (885), a część swej pracy habilitacyjnej ogłosił po polsku p. t. „Czas przyszły w języku słowiańskim“ Prace filologiczne II 1887—88. Również i później bardzo często opracowuje polskie tematy. W swych studjach ludoznawczych uwzględnia zawsze bardzo dokładnie wątki polskich podań i baśni i wypełnia przez to tę tak dotkliwą lukę w polskich badaniach etnograficznych, a zarazem przez to zaznajamia z naszymi wersjami cały świat naukowy.

Wogóle zaś należy podkreślić przytem przychylność Prof. Polívki dla nauki polskiej i polskich uczonych, o czem piszący te słowa tak pośrednio jak i bezpośrednio w czasie pobytu w Pradze mógł się wielokrotnie przekonać.

Redakcja „Ludu“, która chlubi się tem, że drukowała na swych łamach wiele z pierwszych etnograficznych prac Prof. Polívki, przyłącza się do wyrazów hołdu, jakie płyną dla jubilata z całej Słowiańszczyzny i życzy mu jeszcze długich lat tak umiłowanej przezeń pracy naukowej dla dobra całej etnografii słowiańskiej.

Adam Fischer.

I Zjazd słowiańskich filologów w Pradze odbędzie się od 6—13 października 1929 dla uczczenia setnej rocznicy śmierci Józefa Dobrowskiego. Komitet organizacyjny ograniczył wybór tematów do dwu dziedzin t. j. do językoznawstwa i do dziejów literatur słowiańskich, a nadto dopuścił też tematy z zakresu tradycyjnej literatury ludowej (ludowe pieśni i opowieści). W innych dziedzinach zbliżonych do dwu wyżej wymienionych grup t. j.

w dziale starożytności, zwyczajów i obyczajów, mitologii i ludowej kultury materialnej będą dopuszczone do programu zjazdowego tylko te tematy, które łączą się bezpośrednio albo z lingwistyką albo z dziejami literatur słowiańskich, albo ze studjum ludowej literatury tradycyjnej.

Wśród ogólnych zagadnień, które proponuje Komitet do dyskusji mamy też tematy z zakresu etnografii, a mianowicie: 1. Wprowadzenie jednolitego oznaczania motywów opowieściowych i pieśniowych. 2. Archiwa poezji i prozy ludowej. 3. Znaczenie geografii dla lingwistyki, studjum literatury i ludowej tradycji.

Adres Komitetu zjazdowego: Praga, V. Břehová 5, Slovanský seminář.

Wystawa widowisk łątkowych w Pradze. Lidovýchovný ustav im. Masaryka urządza w maju 1929 w Pradze wystawę czechosłowackiego ludowego wychowania. Na tej wystawie będzie specjalny oddział poświęcony teatrowi łątkowemu. Program tej wystawy przedstawia się następująco: I. Retrospektywny przegląd łątek od najdawniejszych czasów u różnych narodów. II. Historyczny rozwój czeskiego i słowackiego łątkarstwa ludowego. III. Współczesne czeskie amatorskie łątkarstwo w dwu grupach, typizowanej, powszechnej i artystycznej. IV. łątkarstwo a wychowanie ludowe. W tym ostatnim dziale uwzględniono specjalnie stosunek teatru łątkowego do etnografii. W związku z tą wystawą odbędzie się w dniach 18—20 maja b. r. zjazd międzynarodowy łątkarzy, oraz odbędzie się założenie międzynarodowej organizacji łątkarskiej.

I. Międzynarodowy Kongres Sztuki Ludowej w Pradze 1928 r. W dniach od 7—13 października 1928 odbył się w Pradze I. Międzynarodowy Kongres sztuki ludowej zorganizowany z inicjatywy Międzynarodowej Komisji współpracy intelektualnej Ligi Narodów. Zadaniem pierwszego Kongresu, jak i przyszłych odbyć się mających, ma być naukowe opracowanie poszczególnych zagadnień z zakresu sztuki ludowej, wykazanie wspólnych i odrębnych cech terytorialnych w tej dziedzinie i wreszcie zbliżenie przez to narodów całego świata.

W Kongresie uczestniczyli przedstawiciele 31 państw. Udział brało około 300 osób z całego świata. Z poza Europy przybyli na zjazd Japończycy, Jawajczycy, delegaci krajów Ameryki Południowej, Stanów Zjednoczonych, Kanady, Egiptu. Udział Słowian był bardzo liczny, a to przez to, że Zjazd odbył się w Czechosłowacji, która może się poszczycić licznym zastępem osób pracujących w dziedzinie słowianoznawstwa i wogóle wszelkiah przejawów życia ludowego słowiańskiego. Nie przybyli na Kon-

gres uczeni jugosłowiańscy, a szkoda bo przecież cała południowo-słowiańska sztuka jest przepiękna i bardzo bogata, do dziś u ludu żywa, więc też w żywej formie (n. p. tańce ludowe grupy włościan w strojach oryginalnych) nadająca się najlepiej do reprodukcji. Polska, mimo uprzednio zgłoszonych 33 referatów, tylko 5 referatów przedstawiła i tylko 7 uczestników Kongresu liczyła w składzie swej delegacji. Oficjalnymi delegatami Rządu Polskiego byli Prof. Tichy (Warszawa) i Prof. Dr. A. Fischer (Lwów), którzy byli równocześnie przedstawicielami Polskiej Komisji Międzynarodowej Współpracy Intelktualnej.

Zjazd został otwarty 7 października w praskiej sali ratuszowej pod przewodnictwem ministra oświecenia publicznego Milana Hodży, który powitał uczestników Kongresu dłuższem przemówieniem. P. Minister Hodża zwrócił uwagę na trafny wybór Czechosłowacji jako miejsca Kongresu, ponieważ kraje słowiańskie posiadają do dziś żywą sztukę ludową, przepajającą całe życie codzienne; ze sztuki ludowej, która nawet mimo długoletniej niewoli narodu trwa dalej, czerpią materiały twórcy słowiańscy, a z tych wspomniął p. Hodża o Mickiewiczu i Kasprzowiczu. Po przemówieniach prezydenta Pragi Baxy oraz prof. Reynolda, jako przedstawiciela Komisji współpracy intelektualnej nastąpiły powitalne przemówienia delegatów państw biorących udział w Kongresie. Przemawiali w porządku alfabetycznym (francuskim) reprezentanci Niemiec, Bułgarii, Kanady, Chile, Egiptu, Hiszpanji, Estonji, Francji, Holandji, Polski, Rumunii, Szwecji, Jugosławji oraz międzynarodowej organizacji kobiet. Imieniem Polski przemawiał Prof. A. Fischer, życząc I. Międzynarodowemu Kongresowi Sztuki Ludowej jak najowocniejszych rezultatów.

Z powodu bardzo wielkiej ilości zgłoszonych referatów i ogromnego zakresu sztuki ludowej podzielono referaty i prace Kongresu na 5 sekcji: I. Psychologia i metoda, zagadnienia ogólne, muzeologia. II. Sztuki plastyczne i dekoracyjne: drzewo, metal, ceramika, szkło. III. Sztuki plastyczne i dekoracyjne: tkaniny, plecionkarstwo i t. d. IV. Pieśni, muzyka i V. Tańce i przedstawienia dramatyczne. Oczywiście niepodobna wyliczyć tu wszystkich wygłoszonych referatów. Poprzestaniemy na wymienieniu prac słowiańskich i niektórych ogólnych, posiadających duże znaczenie.

* Sekcja pierwsza: Dyr. I. Świencicki „*Quelques indications sur la division historique de l'art populaire ukrainien*“, Dr. Jan Husek „*Les frontières ethniques entre la Moravie et la Slovaquie considérées du point de vue de l'art populaire*“, Dr. A. Vaclavik „*Evolution de l'art populaire en Tchécoslovaquie*“, J. Vydra „*L'art populaire slovaque*“, Dr. Pražak „*L'évolution de l'ornement brodé dans le costume dans l'ornementation slave populaire*“, Prof. V. Sachanew „*Sur la question de l'origine de l'art*

populaire russe. Les sujets culturels dans les dessins populaires", Prof. A. Fischer „Les éléments des croyances dans l'ornementation populaire polonaise“.

Sekcja druga: Siczyński „La genèse et l'évolution des formes des tours et des clochers en bois en Ukraine“, Dr. J. Hussek „Quelques nouvelles techniques d'art populaire en Slovaquie et Moravie“, A. Bachmann „L'ornementation des combles des chaumières paysannes en Pologne“, K. Černohorski „L'art populaire de la faïence en Tchécoslovaquie“, V. Szczerbakiwski „La céramique populaire en Ukraine“, A. Chętnik „La production artistique en bois chez les Kurpie“, Prof. Eliseew „L'architecture paysanne, la furniture et les objets d'art populaire au Japon“.

Sekcja trzecia: R. Tyršova „La décoration du costume paysan“, V. Szczerbakiwski „Les vieux tapis ukrainiens“, E. Wazowa „Le costume national bulgare“, St. Szuman „Les anciens kilims en Pologne et Ukraine“.

Sekcja czwarta: Prof. A. Kołessa „Les motifs mythologiques solaires et lunaires dans les chansons de Noël ukrainiennes“, Prof. Lacki „L'état des recherches récentes sur le folklore dans la Russie actuelle“, D. Stranska „L'état actuel de la chanson populaire dans les montagnes des Géants“.

Sekcja piąta: L. Kuba „La danse slave, ses principales formes et leur signification“, J. Cierniak (zastąpiony przez J. Zawieyskiego) „Le théâtre populaire ancien et moderne en Pologne“.

Na plenarnem posiedzeniu wygłoszono między innymi następujące referaty: K. Chotek „L'art populaire et l'ethnographie“, J. Bryk „Les origines de l'intérêt de l'Europe occidentale pour l'ethnographie des territoires ukrainiens occidentaux“, A. Stransky „Projet d'organisation d'archives internationales pour l'archéologie artistique et populaire“, H. Cieśla „L'art populaire et l'enseignement dans les écoles moyennes“.

Z prac niesłowiańskich uczestników należy wymienić niektóre mające duże znaczenie dla nas ze względu na ogólny charakter referatu, lub też na bliskie sąsiedztwo omawianego obszaru. I tak Dr. G. H. Luquet mówił o „sztuce pierwotnej“, przedstawiając jej rozwój, M. Tsigara-Samurcas przedstawił odczyt o „przeżytkach przedhistorycznych w rumuńskiej sztuce ludowej“ i drugi o przyczynach upadku sztuki ludowej w Rumunji. E. Zichy miał wykład o sztuce ludowej węgierskiej, który to wykład był streszczeniem rozdawanej wspaniale ilustrowanej publikacji. F. Leinbock mówił o sztuce ludowej estońskiej, ujmując ją z geograficzno-kulturowego punktu widzenia. Bardzo ciekawe historyczno-rozwojowe objaśnienia dodał Prof. A. van Gennep do filmu o sztuce ludowej Sabaudji. Dyr. W. Pessler przedstawił pracę bardzo ważną ze względu na metodę opracowania; mówił

on o etnogeografii sztuki ludowej dolnosaskiej, objaśniając równocześnie wszystkie wchodzące tu zagadnienia całym szeregiem map. Odczyt ten był przedmiotem bardzo żywej dyskusji, a party przez Prof. A. Fischera i uzasadniony jako wzór metodyczny opracowań etnograficznych, był tematem rezolucyj końcowych Kongresu. Życzeniem tej rezolucji, którą uznano w całości jako nagłą i bardzo ważną dla przyszłych badań nad sztuką ludową i etnografią wogóle, było, by w każdym kraju opracowano zagadnienia kultury ludowej w układzie mapowym. Tak opracowane zagadnienia dałyby materiał do przyszłego międzynarodowego atlasu etnograficznego.

Prócz prac naukowych na posiedzeniach plenarnych i w poszczególnych sekcjach urządziła organizacja Kongresu także widowiska naukowe. W pierwszym dniu zjazdu wyświetlono film przedstawiający życie ludu słowackiego. Autorem tego naukowego i bardzo instruktywnego filmu jest prof. K. Plicka, który wywiązał się znakomicie ze swego reżyserskiego zadania. Film ten dowiódł niezbicie, że sztukę ludową można tylko wtedy dobrze i zrozumiale dla wszystkich wyłożyć, jeśli stosuje się równocześnie metodę słowa i obrazu. Członkowie „The Folk Dance Society“ dali wieczór tańców i pieśni ludowych staroangielskich. Przedstawiono stare, dziś już nieistniejące tańce angielskie, w których najczęstszym motywem był taniec jeleni i taniec z mieczami. Odbył się również wieczór ludowych pieśni słowiańskich w wykonaniu czeskiego Towarzystwa śpiewackiego F. Smetany.

Zakończeniem zjazdu była wycieczka na wystawę jubileuszową w Bernie, a następnie do Tvrdonic koło Breclavy, gdzie urządzono świetny popis ludowych zabaw, tańców i zwyczajów słowackich.

Na ostatnim plenarnem posiedzeniu powziął Kongres szereg rezolucyj. Powzięto uchwałę stworzenia stałej Komisji międzynarodowej dla badań nad sztuką ludową, do której weszli reprezentanci wszystkich państw; z Polski Prof. Dr. Adam Fischer. Komisja ta wybrała Komitet przygotowawczy złożony z 5 osób, reprezentantów Czechosłowacji, Austrii, Holandji, Francji i Niemiec. Uchwalono wydać prace I. Kongresu, a rządy państw zainteresowanych mają przez subskrypcję odpowiedniej ilości egzemplarzy umożliwić dwutomową publikację aktów. Na zaproszenie p. Lindta prezydenta miasta Berna szwajcarskiego uchwalono w r. 1934 urządzić wystawę sztuki ludowej w Bernie, połączoną z drugim Kongresem sztuki ludowej.

Alfred Bachmann.

Międzynarodowa wystawa sztuki ludowej w Brukseli
1. VI. — 15. IX. 1929 „Palais des beaux-arts“ w Brukseli organizuje w czasie od 1. VI. do 15. IX. 1929 międzynarodową wy-

stawę przedmiotów z zakresu sztuki ludowej o charakterze artystycznym, Nie będzie to więc wystawa o typie naukowym, ale jedynie pokaz przedmiotów etnograficznych, ciekawych pod względem piękna i malowniczości. Komitet organizacyjny ustalił następujący program tej wystawy:

I. Przedmioty artystyczne, służące do osobistego użytku. 1. Części ubrania: Manszety i kołnierze haftowane, czepki, pasy (skórzane, tkane, haftowane), koronki. 2. Stroje (wyłącznie obrzędowe) — jako typy charakterystyczne: stroje ślubne, pogrzebowe. 3. Przedmioty osobistego użytku: biżuterja, amulety, fajki, pudełka na zegarki, laski, kije pasterskie, grzebienie, guziki, tabakierki. 4. Zabawki. 5. Rysunki dzieci. 6. Oprawy książek ludowych, kalendarzy itd. 7. Instrumenty muzyczne: Flety, liry malowane.

II. Przedmioty artystyczne domowego użytku. 1. Sprzęty: filunki ścienne, malowane lub rzeźbione, mebelki charakterystyczne, skrzynie malowane, kołyski malowane lub rzeźbione, zegary malowane. 2. Zdobnictwo zewnętrzne: koźliny, ozdoby szczytowe, malowania na ścianach, ozdoby kołatek u drzwi, zamki przy drzwiach itd. 3. Zdobnictwo wewnętrzne: poduszki, dywany, materje różnego rodzaju (obrusy, serwety), garncarstwo, fajans, malowidła na szkle, obrazy i wycinanki, malowidła na płótnie lub drzewie, szyldy szynkarskie, kafle, relikwiarze. 4. Sprzęt gospodarski: szkło, skrzynki, solniczki, lampki, naczynia cynowe, wzory do wyciskania na materjach, formy na ciastka, formy na opłatki, łyżki ozdobne, deszczułki (berda) tkackie, deseczki do międlenia konopi, kijanki do bielizny, wyroby koszykarskie, wozy i sanki malowane. 5. Dewocjonalja: posągi, wota, krucyfiksy, kropielnice, gołąbki Ducha św. 6. Ozdoby świąteczne: na Boże Narodzenie, na św. Mikołaja, pisanki wielkanocne, ciasta i piecywka.

III. Sztuka społeczna i zbiorowa. 1. Przedmioty używane przez bractwa i podczas procesyj: latarnie, krzyże, insygnia, chorągwie, feretrony pielgrzymek, odznaki i medaljony. 2. Dewocjonalja: wota, figury świętych, ołtarze wznoszone na Boże Ciało, żłóbki i figurki. Zdobnictwo ludowe w kaplicach i kościołach. 3. Zabawy ludowe: manekiny, przebrania i maski, marionetki, strachy, przedmioty sprzedawane po jarmarkach i kiermaszach, 4. Uroczystości doroczne: wypędzanie zimy, duchy przyrody, święto winobrania, Kupała, Karnawał etc. (przedmioty charakterystyczne zebrane w grupach). 5. Zdobnictwo uliczne: szyldy, zegary słoneczne, figury wybijające godziny, posągi przy wodotryskach.

IV. Produkcje w czasie wystawy w różnych salach Pałacu Sztuki. 1. Muzyka: Koncerty i produkcje gramofonowe w różnych salach Pałacu Sztuki. 2. Taniec: tańce w naturze i na filmie. 3. Teatr: przedstawienia. 4. Odczyty o sztuce ludowej,

Odezwa Komitetu organizacyjnego dodaje następujące uwagi:
1. Ponieważ wystawa przeznaczona jest dla szerszej publiczności, kładzie się specjalny nacisk na wybór przedmiotów z punktu widzenia ich wartości artystycznej. 2. Zaleca się unikanie przedmiotów trudnych do przewożenia z powodu ich rozmiarów lub kruchości. Dopuszczalne są wyjątki w zakresie przedmiotów o wybitnym charakterze. (Np. wozy holenderskie). W tym wypadku uprasza się o oznaczenie rozmiarów danych przedmiotów oraz o ich krótki opis. 3. Lista powyższa nie jest wyczerpująca, podaje jedynie spis prowizoryczny dla ogólnej orientacji.

Adres Komitetu wystawowego: Palais des Beaux-Arts de Bruxelles. Bruxelles, Rue Royale 10.

